

вного закріплення в кодифікованому акті всіх складів адміністративних проступків, чіткого визначення суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення в названій сфері, механізму притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб тощо.

1. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2008.

2. Адміністративне деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / авт.-упоряд. О.А. Банчук. – К. : Книги для бізнесу, 2007. – 912 с.

3. Гуржій Т.О. Правове регулювання адміністративно-деліктних відносин: перспективи розвитку / Т.О. Гуржій // Вісник прокуратури. – 2008. – № 8 (86). – С. 92-99.

4. Банчук О. Реформа інституту адміністративної відповідальності в Україні – проблеми та варіанти їх вирішення // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць. Вип. 35 / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – Одеса : Юридична література, 2007. – С. 288-292.

5. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України від 18 листопада 1997 року № 637/97-ВР // Урядовий кур'єр. – 11.12.1997. – № 230-231.

Сіротченков Дмитро Юрійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Поліцейський – це посадова особа, яка уособлює волю держави та уповноважена нею на охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. За кожним поліцейським закріплено табельну вогнепальну зброю, застосування якої відбувається у виняткових випадках. Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови, що він пройшов відповідну спеціальну підготовку [1].

Стаття 46 Закону України «Про Національну поліцію» чітко визначає випадки, коли поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосувати вогнепальну зброю [1]. Цей перелік підстав застосування вогнепальної зброї є вичерпним, проте поліцейський самостійно визначає у конкретній ситуації, виходячи з обстановки події, характеру та інтенсивності посягання, наявності можливості усунути небезпеку іншим способом, чи є вона винятковим випадком. А прийняте поліцейським рішення про застосування вогнепальної зброї визнається законним лише після перевірки органами прокуратури, які встановлюють, чи мали місце підстави для застосування зброї і чи носила подія винятковий характер.

Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій

обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу [1]. Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами [1]. Тобто для визначення законності прийнятого рішення поліцейським буде здійснюватися перевірка, чи була завдана шкода необхідною і достатньою в такій обстановці, чи мав місце напад, чи припинення відповідного нападу можливо було досягнути іншими засобами, тобто чи мала подія винятковий характер.

Слід наголосити на відповідальності, яку несе поліцейський у випадку перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Відповідно до ч. 2 ст. 38 КК України [2] перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця, визнається умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця. Перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, має наслідком відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у ст. 118 та 124 цього Кодексу [2].

Потрібно мати на увазі, що представники влади, працівники правоохоронних органів, члени громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовці не підлягають кримінальній відповідальності за шкоду, заподіяну при виконанні службових обов'язків із запобігання суспільно небезпечним посяганням і затриманню правопорушників, якщо вони не допустили перевищення заходів, необхідних для правомірного затримання злочинця [3].

Відповідно до ч. 3 ст. 36 КК України [2] перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. При цьому Пленум Верховного суду України у постанові від 26 квітня 2002 року № 1 «Про судову практику у справах про необхідну оборону» роз'яснив, що для встановлення наявності або відсутності ознак перевищення меж необхідної оборони суди повинні враховувати не лише відповідність чи невідповідність знярядь захисту і нападу, а й характер небезпеки, що загрожувала особі, яка захищалася, та обставини, що могли вплинути на реальне співвідношення сил, зокрема: місце і час нападу, його раптовість, неготовність до його відбиття, кількість нападників і тих, хто захищався, їхні фізичні дані (вік, стать, стан здоров'я) та інші обставини. Якщо суд визнає, що в діях особи є перевищення меж необхідної оборони, у вироку слід зазначити, в чому саме воно полягає [3].

Можна дійти висновку, що судова практика також виходить з того, що у кожній конкретній ситуації необхідно встановлювати «винятковість випадку».

Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 39 КК України [2] не є злочином заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усу-

нення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності.

У свою чергу, ч. 2 ст. 39 КК України [2] перевищенням меж крайньої необхідності визначає умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода.

Проблема полягає у тому, що навіть тоді, коли в результаті перевірки чи відповідного провадження буде встановлено, що поліцейський абсолютно правомірно, із дотриманням правил крайньої необхідності й усіх інших правил застосував зброю щодо злочинця чи транспортного засобу, це аж ніяк не виключає відповідальності за, наприклад, вбивство через необережність. Ніхто не застрахований від того, щоб влучити не у джерело небезпеки, а в особу, яка випадково чи не випадково виявилась поруч з джерелом цієї небезпеки. Отже, виникає ситуація, під час якої поліцейський, правомірно застосовуючи зброю, влучає у сторонню особу, яка перебувала поруч. Варіантів кваліфікації у такому випадку тільки два – або це вбивство через необережність (ст. 119 КК України [2]), або це казус, що виключає кримінальну відповідальність [3].

При казусі особа не бажала, а також не могла і не повинна була передбачати настання смерті, однак в результаті її дій настала смерть потерпілого. Водночас під час проведення перевірки довести наявність казусу в ситуації, що склалася, практично неможливо.

Підсумовуючи, необхідно наголосити, що поліцейський самостійно несе відповідальність за свої дії у разі застосування вогнепальної зброї. Законодавчого закріплення переважного права поліцейського застосовувати вогнепальну зброю не існує, що в черговий раз підтверджує правову незахищеність поліцейського. На наш погляд, існує нагальна необхідність удосконалення положень Закону України «Про Національну поліцію» щодо розширення повноважень поліцейського в частині застосування вогнепальної зброї, особливо в умовах проведення АТО.

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Пам'ятка співробітникам поліції щодо застосування вогнепальної зброї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mediarnbo.org/2016/02/10/pam-yatka-spivrobotnikam-politsiyi-shhodo-zastosuvannya-vognepalnoyi-zbroyi>.